

Подвижник вітчизняної бібліографії

Пам'яті Володимира Юхимовича Омельчука (1932–2021)

8 листопада 2021 року пішов з життя видатний діяч української науки і культури, засновник сучасної теорії і практики національної бібліографії України, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, заслужений діяч культури України Володимир Юхимович Омельчук.

Згадуючи відомий вислів класика «Люди – як ріки», про Володимира Юхимовича можна без перебільшення сказати, що він був – як океан. Океан знань і прагнення знати ще більше, нуртуюча глибінь невтомного пошуку, нестримного бажання поділитися знаннями й відкриттями з колегами, однодумцями, учнями, океан доброти й людяності...

Володимир Юхимович народився 20 серпня 1932 року в місті Фастові Київської області. Його прагнення до наукового пошуку проявилось ще під час навчання на історичному факультеті Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, коли народжувались і публікувались його перші студентські статті, що й стали початком біографії Омельчука-науковця. Після закінчення університету в 1956 році він продовжив навчання в аспірантурі Академії суспільних наук при ЦК КПРС, захистив кандидатську (1970) та докторську (1990) дисертації, працював на викладацькій роботі у Вищій партійній школі у Києві, Інституті політології і соціального управління, в Інституті українознавства при Київському державному університеті імені Т. Г. Шевченка. У цей період вчений досліджував питання історичного та соціально-економічного розвитку України.

Незалежність України круто змінює життя В. Ю. Омельчука. Зняття всіх ідеологічних заборон на дослідження національної культурної спадщини відкрило для нього принципово нові можливості для творчості. Він з натхненням і піднесенням береться за опрацювання важливих питань української національної історії та культури. Власне, саме тоді й відбулися повне розкриття та реалізація його справжнього наукового покликання.

У 1992 році В. Ю. Омельчук переходить на роботу до Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського і впродовж майже тридцяти років очолює один з найважливіших підрозділів – відділ національної бібліографії. Разом з колективом він розпочинає розроблення методології національної бібліографії як «візитівки» самостійної держави, свідчення її тривалого історичного розвитку, реалізує свої ідеї стосовно реконструкції бібліографічного репертуару українських видань. У період кризового стану культури мобілізує українську еліту на обговорення питань духовного відродження суспільства на засадах історичної пам'яті, реалізованої у національній ретроспективній бібліографії.

Вчений розробляє теоретичні, методичні та організаційні засади репертуару української книжки, досліджує сучасні тенденції, закономірності вітчизняного та світового бібліографічного процесу. В палких дискусіях того часу утверджується його концепція історико-культурного та суспільно-політичного значення бібліографії як специфічної форми відображення багатовікової пам'яті народу, засобу обміну і збагачення досягнень його культури, інформаційного забезпечення вирішення економічних, політичних, соціально-культурних проблем як на національному, так і на міжнародному рівні.



Під керівництвом В. Ю. Омелячука та за його участі розпочинається процес створення корпусу фундаментальних видань у галузі національної бібліографії, бібліографічних покажчиків з історії України, біобібліографічних видань, присвячених ученим та культурним діячам, формування бібліографічних баз даних української бібліографії.

Нам є чим пишатися в цій царині – адже фундаментальний доробок відділу національної бібліографії НБУВ за роки керівництва Володимира Юхимовича складається з цілої низки серій багатотомних бібліографічних покажчиків, які вперше побачили світ у часи незалежності України. Передусім, це «Україномовна книга у фондах ЦНБ. 1798–1923»; «Українська революція і державність (1917–1920)»; «Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1798–1916», «Книга в Україні, 1861–1917: Матеріали до репертуару української книги», бібліографія «Джерела українознавства», «Міжнародний зведений каталог-репертуар української книги, 1798–1923» тощо.

Традиційному напрямку бібліографічної «шевченкіани» присвячені ґрунтовні покажчики праць Великого Кобзаря, оригінальних та перекладених на десятки мов, величезного обсягу літератури про нього, виданої у багатьох країнах, а також бібліографія бібліографії видань творів Т. Г. Шевченка й літератури про нього, книгознавче і бібліографічне дослідження «Кобзаря» Т. Г. Шевченка в усіх виданнях та перевиданнях, що зберігаються у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

На окремому щаблі досягнень дослідника В. Ю. Омелячука стоять праці, особисті й колективні, присвячені видатному вченому, засновнику НАН України та Національної бібліотеки Української держави В. І. Вернадському. Це, зокрема, «В. І. Вернадський. Вчений. Мислитель. Громадянин», а також «Бібліографія праць В. І. Вернадського. Література про життя та діяльність», видана у серії праць НАН України, ініційованої Комісією НАН України з наукової спадщини академіка В. І. Вернадського з нагоди його 150-річчя з від дня народження.

Серія бібліографічних покажчиків, підготовлених під керівництвом, В. Ю. Омелячука, присвячена виданням секції суспільних та гуманітарних наук у Національній академії наук України у період незалежності, виданням Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Насамперед, це унікальний бібліографічний посібник «Схід і Південь: час, простір, соціум» тощо.

Упродовж багатьох років В. Ю. Омелячук входив до складу Спеціалізованої вченої ради Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, працював як член редколегій журналів «Бібліотечний вісник», «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития», збірників наукових праць: «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», «Рукописна та книжкова спадщина України». Створив власну школу українських бібліографознавців. Творчі здобудки вченого – надзвичайно вагомий внесок у розвиток не лише бібліографії, що репрезентує вітчизняну науку та культуру світові, а й у забезпечення соціокультурного розвитку гуманітарної сфери українського суспільства.

Людина великого таланту та гідності, самовідданого служіння своїй справі, Володимир Юхимович був ще й уважним та чуйним керівником, вірним другом, завжди готовим прийти на допомогу, душею відчувати людський біль, зцілити...

Він прожив гідне життя, і все ж, втрата такої людини – болісна й непоправна. Це неправда, що немає незамінних людей. Володимир Юхимович був унікальним, і в серцях та душах багатьох з нас залишиться незамінним. І нині вже туди, у вічність, посилаємо ми свої слова глибокої вдячності за те, що він був у наших долях, ішов з нами по життю, щедро ділячись знаннями, енергетикою, теплом душі. Пресвітла пам'ять Вам, Володимире Юхимовичу, лицарю української науки.

**Колектив Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського**